

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-3-4>

УДК 331.556.4(477.8)

JEL J11, J61

О. Т. Риндзак

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ

«Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього

НАН України», м. Львів

e-mail: olichkar@yahoo.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9889-3510>

В. Я. Бідак

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу проблем соціально-

гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

e-mail: vbidak1@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0392-6901>

**МОТИВАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ КАРПАТСЬКОГО
РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Досліджуються мотиваційні основи міграційної активності молоді Карпатського регіону України. За результатами соціологічного дослідження виявлено низький рівень потенціалу внутрішньої міграції на фоні тотального поширення еміграційних настроїв молоді. З'ясовано, що головними мотивами як внутрішніх, так і зовнішніх можливих міграційних переміщень є належний рівень оплати праці та наявність місця праці. Ці чинники, на думку учасників опитування, також могли б утримати молодь від виїзду за кордон. Крім того, вагомими мотивами до можливого виїзду за кордон на постійне місце проживання є відсутність стабільності і впевненості у майбутньому, а також недостатня можливість професійної реалізації, погані умови праці. За оцінками студентів та учнів закладів вищої і професійно-технічної освіти визначено розмір середньої заробітної плати, здатний уповільнити масову еміграцію молодого покоління за межі своєї країни. Він становить близько 800 євро. Частка осіб, котрі не виїжджали би за кордон за жодних обставин, не сягає 10% опитаних. Результати дослідження підтверджують необхідність розроблення ефективних механізмів регулювання міграційної активності молоді на регіональному та державному рівні.

Ключові слова: мотивація, міграційні чинники, оплата праці, міграційна активність, молодь, Карпатський регіон, Україна.

**Ryndzak O., Bidak V. MOTIVATION OF MIGRATION ACTIVITY OF YOUTH IN THE UKRAINE'S
CARPATHIAN REGION**

In recent years, the scale of labor and educational migration from Ukraine has been growing, usually transforming into permanent migration (resettlement). Such situation leads to the threat of demographic and socio-economic development of our country and requires effective mechanisms for regulating migration. The development of such mechanisms needs the study of motives forcing people to migrate. The article is devoted to the investigation of motivational bases of young people's migration activity in Ukraine's Carpathian region. According to the results of a sociological survey of young people, a low level of potential internal migration was revealed. At the same time, attitudes for migration abroad are spread enough. The paper reveals that high level of wages and an availability of a job are the main motives for both internal and external possible migration movements. According to the respondents' opinion, these factors could also deter young people from moving abroad. In addition, the lack of stability and confidence in the future, as well as insufficient opportunities for professional realization, poor working conditions are important motives for possible movement abroad for permanent residence. The study revealed some features of certain regions. Thus, the youth of Zakarpattia region more often, compared to respondents from other regions, chose the following push factors: low wages; lack of stability and confidence in the future; high level of corruption. The lack of work in Ukraine worries mostly respondents from Ivano-Frankivsk region. Chernivtsi region is distinguished by the highest share of those who could be motivated for permanent migration by housing problems. According to the assessment of students and pupils of higher and vocational education institutions, the level of the average salary, which could slow down the mass emigration of young people abroad, has been determined. It is about 800 euros. Persons who would not move abroad under any circumstances make up less than 10% of respondents. The results of the study confirm the need to develop effective mechanisms for regulating the migration activity of young people at the regional and state levels.

Keywords: motivation, migration factors, wages, migration activity, youth, Carpathian region, Ukraine.

Постановка проблеми. За останні десятиліття масштабна зовнішня міграція працездатного населення стала серйозним викликом для країн-донорів людського капіталу, до яких належить і Україна. Адже значні еміграційні потоки призводять до вимивання найбільш продуктивної частини населення за межі країни, що спричинює демографічні втрати, низку соціальних та економічних проблем. Вона входить до першої десятиї країн світу (5-8 місця) за кількістю міжнародних мігрантів. Станом на 2019 р. сукупна чисельність емігрантів, які є вихідцями з України, становила 5,9 млн осіб [1]. Протягом останніх років зростають масштаби трудової міграції з України, яка часто трансформується у постійну (переселенську). Водночас значну частку (41%) трудових мігрантів становить молодь (особи віком до 35 років) [2]. Значними темпами зростає й освітня міграція (на 76% у 2016 р. порівняно з 2009 р.) [3, с. 21]. Значна частина студентів, яка здобуває освіту за кордоном і розглядає її як можливість доступу до ринків праці розвинених країн, не повертається потім в Україну [3, с. 22]. Без належного державного регулювання такі процеси призводять до загрози демографічному та соціально-економічному розвитку нашої країни.

Глобальна пандемія COVID-19 значною мірою вплинула на інтенсивність, перебіг і напрями міграційних процесів у світі, однак не зупинила їх. Проблеми регулювання міграцій для збереження людського потенціалу країни не втрачають своєї актуальності і сьогодні. Їх вирішення передбачає також вплив на міграційні чинники. Тому розроблення ефективних регулюючих механізмів потребує вивчення мотивів, що змушують людей здійснювати міграційне переміщення.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад дослідження міграційної активності населення та формування механізмів її регулювання здійснили такі вітчизняні дослідники: Е. Лібанова [3], О. Малиновська [4], Т. Петрова [5], І. Прибиткова [6], У. Садова [7], Л. Семів [8] та ін. Мотиваційним аспектам міграційних процесів, актуальним проблемам оплати праці та функціонування ринку праці присвячено роботи О. Грیشної [9], А. Колота [10], Т. Костишиної [11], М. Семикіної [12] та інших українських науковців. Віддаючи належне доробку цих авторів, слід зауважити, що питання мотивації міграційної активності населення (зокрема молоді – найбільш мобільної і продуктивної його частини) мають фрагментарний, поодинокий характер і не є достатньо висвітленими у науковій літературі. Особливої уваги дослідників потребує Карпатський регіон, який характеризується найвищою в Україні міграційною активністю населення [13, с. 63].

Метою статті є виявлення основних мотивів міграційної активності молоді Карпатського регіону України за результатами соціологічного дослідження.

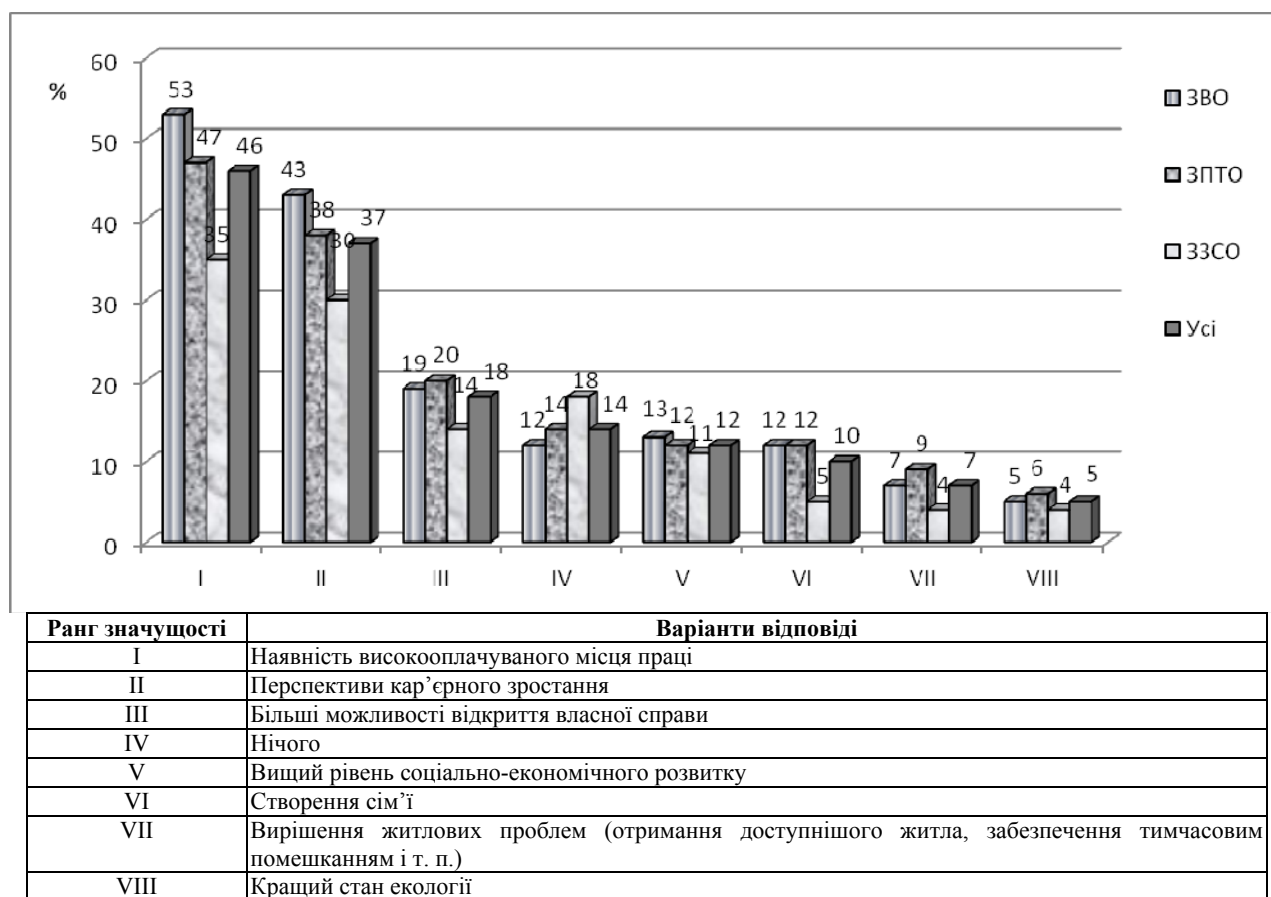
Основні результати дослідження. Під мотивацією міграційної активності розуміємо процес свідомого вибору певної лінії поведінки, що ґрунтується на потребах, інтересах, мотивах, стимулах і спонукає особу до територіального

переміщення для досягнення певних цілей. Для з'ясування основних мотивів міграційної активності молоді скористаємося результатами соціологічного дослідження, проведеного автором у складі робочої групи відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» у вересні-жовтні 2019 р. На основі багатошаблевої комбінованої «гніздової» вибірки була опитана 1341 особа у 16 закладах вищої освіти (ЗВО), 18 закладах професійно-технічної освіти (ЗПТО) та 21 закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) чотирьох областей Карпатського регіону України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області). Особи чоловічої статі становили 36% опитаних, а жіночої – 64%. Більшість респондентів – це особи у віці 16-24 роки, середній вік опитаних – 20 років. Більшість з них (90%) неодружені, лише 6% вже офіційно створили сім'ю, а близько 4% перебувають у незареєстрованому шлюбі.

Дослідження свідчить, що внутрішня міграція не є популярним варіантом поведінки молоді. Приміром, висвітлюючи свої плани діяльності після закінчення навчального закладу, лише 7% опитаних зазначили, що переїдуть жити і працювати в інший регіон України, а їздити туди на тимчасові заробітки планує лише 1,2%. Крім того, за необхідності вписати область України, куди б респонденти погодилися переїхати, третина обрала варіант «жодна». Серед тих, хто все ж таки зробив вибір, місцями «притягування» обрали міста Київ (27% усіх опитаних), Львів (16%) та Вінниця (10%). Решта відповідей розпорошились між іншими містами від – 1,8% (Одеса) до 0,1% (Житомир).

Найбільш привабливим чинником, здатним спонукати молоді до переїзду в іншу область України, виявилась наявність високооплачуваного місця праці (рис. 1). На нього вказала майже половина опитаних (46%). Другим (за частотою отриманого вибору) став варіант «перспективи кар'єрного зростання» (37%). Найбільшу вагу ці два чинники мали серед студентів випускних курсів ЗВО (53% та 43% цієї групи опитаних). Кращі можливості відкриття власної справи могли б стати стимулом для переїзду для 18% опитаних. Ще 14% учасників дослідження відповіли, що їх нічого не може привабити в іншій області.

Частка осіб, яких привабив би вищий рівень соціально-економічного розвитку регіону призначення, становила 12%. Кожного десятого учасника опитування до зміни регіону проживання спонукало б створення сім'ї. Однак серед учнів ЗЗСО частка таких респондентів була удвічі меншою і становила всього 5%. Очевидно, що такий результат можна пояснити віком опитаних, які є наймолодшими з трьох досліджуваних груп. Так само вирішення житлових проблем має для них менше мотиваційне значення порівняно з іншими (4% вибору ЗЗСО проти 9% ЗПТО). Серед чинників, які могли б спонукати молоді до переїзду в іншу область України, останню рангову позицію зайняв «кращий стан екології». Його обрали всього 5% учасників дослідження.

Рис. 1. Чинники, які могли б спонукати молодь до переїзду в іншу область України

Примітка: ранг значущості визначено за частотою вибору окремого чинника серед усіх респондентів (четвертий стовбець у кожній групі на графіку).

Джерело: складено авторами за результатами соціологічного опитування 2019 р.

На думку молоді Карпатського регіону, основними чинниками виїзду населення з України сьогодні є низький рівень оплати праці, безробіття та економічне становище, бідність населення загалом. Низький рівень оплати праці став також основним мотивом можливої міграції респондентів. Так, відповідаючи на запитання: «Що саме могло б змусити Вас особисто виїхати за кордон на постійне місце проживання?», цей варіант відповіді обрала половина учасників дослідження (табл. 1). Кожен третій вказав на відсутність роботи в Україні, а також на відсутність стабільності та впевненості у майбутньому. Окрім того, виявилось, що вагомими для молоді є професійна реалізація та умови праці. За недостатньої можливості їх забезпечення за кордон готова виїхати понад чверть опитаних.

Результати відповідей на це запитання у регіональному розрізі показали деякі особливості певних областей (затоновані клітинки у табл. 1). Наприклад, молодь Закарпатської області частіше, ніж опитані з інших областей, обирала такі фактори «виштовхування»: низький рівень оплати праці (частота вибору цього варіанта в області становить 58,3% за середнього показника у Карпатському регіоні 50,9%); відсутність стабільності і впевненості у майбутньому (43,3% проти 32,6%); високий рівень

корупції (20,5% проти 15,4%). Відсутність роботи в Україні найбільше турбує респондентів з Івано-Франківської області. На цей варіант відповіді вказала половина учасників дослідження у цій області, тоді як у середньому його обрали 34,7% усіх опитаних. Чернівецьку область від інших областей вирізняє найвища частка тих, кого до стаціонарної міграції спонукали би житлові проблеми (6,9% опитаних цієї області, що удвічі перевищує відповідний показник в Івано-Франківській області – 3,3% і майже на два відсоткових пункти середній показник у регіоні – 5,1%). Очевидно, що зазначені аспекти можуть сигналізувати про найбільш гострі проблеми у цих областях, які і спонукають молодь до зовнішньої міграційної активності.

Молодь Львівської області частіше, ніж молоді люди з інших областей, зазначала, що не виїжджала би за кордон за жодних обставин. Частота вибору становить 9,2%, що удвічі перевищує відповідний показник в Івано-Франківській області (4,2%) та на два відсоткових пункти – середній у регіоні (7,1%). Водночас цікаво зауважити, що у Львівській області за жодним із чинників не зафіксовано показників, що були б вищі за середній (за винятком житлових проблем, однак ця різниця зовсім мізерна – всього 0,4 в. п.).

Таблиця 1

Мотиви можливого виїзду за кордон на постійне місце проживання молоді Карпатського регіону України, % респондентів кожної області та регіону загалом

Чинники	Області				Карпатський регіон
	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	
Низький рівень оплати праці	58,3	56,3	45,8	54,8	50,9
Відсутність роботи в Україні	34,6	50,9	28,2	38,4	34,7
Відсутність стабільності і впевненості у майбутньому	43,3	26,5	30,6	33,6	32,6
Недостатня можливість професійної реалізації, погані умови праці	23,8	28,3	27,5	28,4	27,4
Війна	19,9	20,1	22	20,93	21,5
Погіршення загальної економічної ситуації в країні	21,5	20,6	21,5	21	21,2
Високий рівень корупції	20,5	13	15,8	10	15,4
Житлові проблеми	3,6	3,3	5,6	6,9	5,1
Не виїжджав би за кордон за жодних обставин	5,2	4,23	9,2	5,7	7,1

Примітка: чинники проранжовано від найбільш до найменш вагомих (за частотою отриманого вибору) за останнім стовбцем. Можна було обирати кілька варіантів.

Джерело: складено авторами за результатами соціологічного опитування 2019 р.

Аналіз мотивів можливого виїзду за кордон на постійне місце проживання молоді Карпатського регіону України у розрізі представників різних груп (ЗВО, ЗПТО та ЗЗСО) показав відмінності лише у двох аспектах. Приміром, відсутність роботи в Україні найбільш вагомою серед трьох досліджуваних груп виявилася для учнів ЗЗСО. Цей варіант обрав 41% з цієї групи і лише 29% студентів ЗВО. Натомість останніх більше турбувала відсутність стабільності та впевненості у майбутньому (43%), тоді як для учнів цей показник становив всього 24%.

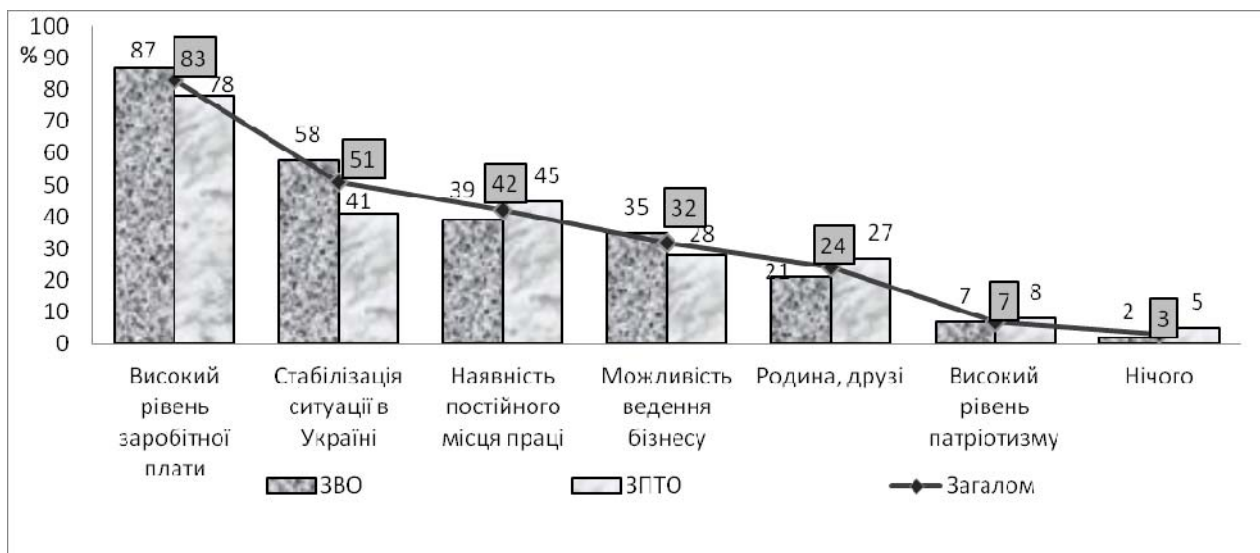
Разом з дослідженням мотивів, що можуть стати причиною виїзду молоді за кордон, не менш важливе значення для розроблення відповідних заходів міграційної політики має також і виявлення таких, які могли б втримати її від виїзду. Тому студентам ЗВО та ЗПТО Карпатського регіону України було запропоновано вказати такий чинник. Більшість респондентів (83%)¹ визначили, що високий рівень заробітної плати міг би втримати молодь від зовнішньої міграції (рис. 2). Водночас він мав більше значення для студентів ЗВО (86,6%), ніж ЗПТО (78,3%). Так само важливішою для них була і стабілізація політичної, соціально-економічної ситуації в Україні (58,3% проти 41,1% у кожній групі респондентів). Натомість дещо більшу кількість вибору серед студентів ЗПТО отримала наявність постійного місця праці (45,1% проти 38,8%).

Можливість ведення бізнесу могла б втримати від виїзду третину опитаних. Слід зауважити, що значущість цього чинника для молоді послідовно прослідковується у процесі усього опитування. Студенти ЗВО проявляли більшу зацікавленість підприємницькою діяльністю, ніж студенти ЗПТО. Майже кожен четвертий з опитаних студентів ЗВО та учнів ЗПТО обрав вагомість родинних зв'язків як один з чинників, здатних утримати від виїзду за кордон.

¹ Оскільки це запитання не було поставлене учням ЗЗСО, то аналізу підлягають дві групи опитаних (студенти ЗВО та учні ЗПТО), а відсотки пораховано з огляду на загальну кількість респондентів цих груп.

Найменш значущим за частотою отриманого вибору виявився варіант «високий рівень патріотизму». На нього вказало всього 7% опитаних. Такий результат певною мірою може свідчити про гостроту і незадоволеність базових, економічних потреб молоді. Він також може слугувати індикатором відсутності ідеологічного забезпечення освітнього процесу, недостатнього національно-патріотичного виховання молоді. Разом з тим позитивним видається переконання лише 3% респондентів у тому, що ніщо не може втримати молодь від зовнішньої міграції. Цікаво, що учні ЗПТО вдвічі частіше обирали цей варіант, ніж студенти ЗВО. Отже, регулювання чинників міграції здатне стати дієвим заходом міграційної політики, спрямованим на зниження міграційних втрат людського (зокрема молодіжного) потенціалу Карпатського регіону України.

Оскільки головним мотивом зовнішньої міграції населення, зокрема молоді, залишається оплата праці, тому важливо визначити орієнтовний її рівень, який зміг би певною мірою стримати зовнішню міграцію українських громадян. Для з'ясування оціночних суджень щодо цієї проблеми студентам ЗВО та учням ЗПТО Карпатського регіону України було поставлене запитання: «Яким, на Ваш розсуд, має бути рівень середньомісячної заробітної плати в Україні, який міг би стримати виїзд українських громадян за кордон?». Найчастіше респонденти називали заробітну плату у діапазоні 801-1000 євро (25,6%), на другому і третьому місці (за частотою вибору) – 601-800 євро (16,8%) та 401-600 євро (13,5%). Приблизно по 10% розподілилися варіанти: 1001-1200 євро та 1801-2000 євро. Решта відповідей була розпорошена від 7% до 0,1%. Розрахунок середнього значення заробітної плати, здійснений на основі оцінок респондентів за формулою середньої арифметичної зваженої, показав, що 765 євро є тим орієнтиром для реформування системи оплати праці, який у майбутньому здатний вплинути на зниження міграційної активності студентської молоді.

Рис. 2. Чинники, що могли б втримати молодь Карпатського регіону України від виїзду за кордон, % респондентів кожної групи та загалом

Примітка: чинники проранжовано від найбільш до найменш вагомих (за частотою вибору, здійсненого двома групами респондентів). Можна було обирати кілька варіантів.

Джерело: складено авторами за результатами соціологічного опитування 2019 р.

Учням ЗЗСО питання було сформульовано дещо конкретніше: «За яку заробітну плату Ви готові працювати в Україні?». Для початку погодились би на будь-яку суму, лиш би знайти роботу, всього 5% учнів, котрі взяли участь у дослідженні. Найчастіше респонденти обирали два варіанти: 501-700 євро (24%) та суму від 700 євро (25%). Лише 10% опитаних учнів погодились би на заробітну плату до 300 євро, кожен п'ятий – 300-500 євро. Частка осіб, котрі планують виїхати за кордон і не хочуть працювати в Україні, становила 9,2%.

Висновки. Результати соціологічного дослідження дають підстави для висновку, що високий рівень заробітної плати та наявність постійного місця праці є головними мотивами як зовнішньої, так і внутрішньої міграційної активності молоді. Ці аспекти необхідно враховувати як під час розроблення заходів міграційної політики щодо скорочення втрат людського потенціалу через зовнішню міграцію, так і під час формування дієвих механізмів активізації внутрішньої міграції населення як альтернативи зовнішній. Слід наголосити, що вирішення проблеми зайнятості та оплати праці потребує комплексного підходу. Зокрема, перехід від сировинної моделі економіки до нової, яка базується на інноваціях, знаннях та інформаційно-комунікаційних технологіях, сприятиме зростанню продуктивності праці, збільшенню доданої вартості в українській продукції, а це вплине на зростання заробітної плати та покращення ситуації на національному ринку праці. Крім того, не слід нехтувати неекономічними заходами регулювання міграційної активності населення. В умовах гострої міжнародної конкуренції за висококваліфікованих працівників, талановиту молодь потрібна ефективна комплексна державна гуманітарна політика. Її метою має стати формування нового типу українських громадян-патріотів, котрі прагнуть працювати на рідній землі для загального добра та здатні згуртуватись для взаємодопомоги, підтримки та протидії зовнішнім загрозам. Розроблення концептуальних засад такої політики

становить перспективу подальших досліджень з цієї проблематики.

Список використаних джерел

1. International Migration Stock 2019: Graphs. Twenty Countries or Areas of Origin with the Largest Diaspora Populations (millions). *United Nations. Department of Economic and Social Affairs: Website.* URL: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesgraphs.asp?3g3>
2. Заха Д., Луке М. Кінця-краю не видно: трудова міграція з України може сповільнитися. Проте, швидше за все, триватиме. *VoxUkraine: сайт.* 11.02.2020. URL: <https://voxukraine.org/uk/kintysyakraju-ne-vidno-trudova-migratsiya-z-ukrayini-mozhe-spovilnitisya-prote-shvidshe-za-vse-trivatime>
3. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка.* 2018. № 2. С. 11-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_3
4. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
5. Петрова Т. П. *Механізм міграційного обміну: методи дослідження* / отв. ред. В. В. Оникиєнко. Київ: Наук. думка, 1991. 140 с.
6. Прибиткова І. М. Сучасні міграційні процеси в Україні. Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України. К.: Європа без бар'єрів, 2011. С. 9-30.
7. Садова У. Я., Біль М. М. Проблеми нормативно-правового забезпечення регулювання міграційних процесів в Україні. *Форум права.* 2010. № 1. С. 323-330.
8. Семів Л. К. Освітня міграція як фактор розвитку територіальних міграційних систем: національний та європейський контекст. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2013.

Вип. 3. С. 244-253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_27

9. Грішнова О. А., Рісний О. П. Інтеграція українського ринку праці з європейським: загрози та перспективи (оцінка на прикладі країн Східної Європи). *Демографія та соціальна економіка*. 2017. №3 (31). С. 162-173. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.177>

10. Колот А. М., Цимбалюк С. О. *Мотиваційний менеджмент*: підручник. К.: КНЕУ, 2014. 479 с.

11. Костишина Т. А. Сучасні проблеми оплати праці в контексті конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2011. № 2. Т. 1. С. 65-69.

12. Семикіна М. В., Мельник А. В., Кабай В. О. Деформація мотиваційних чинників у сфері праці як передумова формування міграційних настроїв вітчизняних працівників. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4. Ч. 1. С. 95-106.

13. Біль М. М. Регулювання міграційної активності населення: пріоритети для Карпатського регіону України. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 62-70.

References

1. International Migration Stock 2019: Graphs. Twenty Countries or Areas of Origin with the Largest Diaspora Populations (millions) (2020). *United Nations, Department of Economic and Social Affairs: Website*. Retrieved from <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesgraphs.asp?3g3>

2. Zakha, D., & Luke, M. (2020). Kintsya-krayu ne vydno: trudova mihratsiya z Ukrayiny mozhe spovil'nytysya. Prote, shvydshe za vse, tryvatyme [The end is not in sight: labor migration from Ukraine may slow down. However, it is likely to continue]. *VoxUkraine: Website*. Retrieved from <https://voxukraine.org/uk/kintsya-krayu-ne-vidno-trudova-migratsiya-z-ukrayini-mozhe-spovilnitisya-prote-shvidshe-za-vse-trivatime> [in Ukrainian].

3. Libanova, E. M. (2018). Zovnishni trudovi mihratsiyi ukrayintiv: masshtaby, prychny, naslidky [External labor migration of Ukrainians: scale, causes, consequences]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 2, 11-26. [in Ukrainian].

4. Malynovska, O. A. (2018). Mihratsiyna polityka: hlobal'nyy kontekst ta ukrayins'ki realiyi: monohrafiya [Migration policy: global context and Ukrainian realities]. Kyiv: NISS. [in Ukrainian].

5. Petrova, T. P. (1991). Mekhanizm migratsionnogo obmena: metody issledovaniya [The mechanism of migration exchange: research methods]. Kiev: Scientific thought. [in Russian].

6. Prybytkova, I. M. (2011). Suchasni mihratsiyni protsesy v Ukrayini [Modern migration processes in Ukraine]. In Bezpeka dokumentiv ta mihratsiyna polityka: vysnovky ta rekomendatsiyi mizhnarodnykh robochykh hrup dlya Ukrayiny [Document security and migration policy: conclusions and recommendations of international

working groups for Ukraine]. Kyiv: Europe without barriers. (pp. 9-30). [in Ukrainian].

7. Sadova, U. Ya., & Bil, M. M. (2010). Problemy normatyvno-pravovoho zabezpechennya rehulyuvannya mihratsiynykh protsesiv v Ukrayini. [Problems of normative-legal provision of regulation of migration processes in Ukraine]. *Forum prava – Law Forum*, 1, 323-330. [in Ukrainian].

8. Semiv, L. K. (2013). Osvitnya mihratsiya yak faktor rozvytku terytorial'nykh mihratsiynykh system: natsional'nyy ta yevropeys'kyy kontekst [Educational migration as a factor in the development of territorial migration systems: national and European context]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]: Vol. 3* (pp. 244-253). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_27 [in Ukrainian].

9. Hrishnova, O. A., & Risnyy, O. P. (2017). Intehratsiya ukrayins'koho rynku pratsi z yevropeys'kym: zahrozy ta perspektyvy (otsinka na prykladi krayin Skhidnoyi Yevropy) [Integration of the Ukrainian labor market with the European one: threats and prospects (assessment on the example of Eastern European countries)]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 3(31), 162-173. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.177> [in Ukrainian].

10. Kolot, A. M., & Tsymbalyuk, S. O. (2014). *Motyvatsiynyy menedzhment [Motivational management]: Textbook*. [in Ukrainian].

11. Kostyshyna, T. A. (2011). Suchasni problemy oplyaty pratsi v konteksti konkurentospromozhnosti natsional'noyi ekonomiky [Modern problems of wages in the context of the competitiveness of the national economy]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu: Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University: Economic sciences*, 2(1), 65-69. [in Ukrainian].

12. Semykina, M. V., Melnik, A. V., & Kabay, V. O. (2017). Deformatsiya motyvatsiynykh chynnykiv u sferi pratsi yak peredumova formuvannya mihratsiynykh nastroyiv vitchyznyanykh pratsivnykiv [Deformation of motivational factors in the field of labor as a prerequisite for the formation of migratory attitudes of domestic workers]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Series: Economic Sciences*, 4(1), 95-106. [in Ukrainian].

13. Bil, M. M. (2020). Rehulyuvannya mihratsiynoyi aktyvnosti naseleण्या: priorytety dlya Karpats'koho rehionu Ukrayiny [Regulation of the population migration activity: priorities for the Carpathian region of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 1, 62-70. [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання наукової теми «Міграційна активність населення Карпатського регіону» (№ д. р. 0119U002010).

Надійшло 02.09.2020 р.